

Opvattingen over sociale mobiliteit en opleidingsverschillen

Opinieonderzoek bij het RMO-advies 'Nieuwe ronde, nieuwe kansen. Sociale stijging en daling in perspectief'

Tekst en databewerking: Josje den Ridder
en Paul Dekker, Sociaal en Cultureel Planbureau

Het onderzoek is uitgevoerd door TNS NIPO in
opdracht van de Raad voor Maatschappelijke
Ontwikkeling.

Met dank aan Tim de Beer van TNS NIPO voor zijn waardevolle
suggesties.

Den Haag, april 2011

R A A D V O O R
M A A T S C H A P P E L I J K E
O N T W I K K E L I N G

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling is de adviesraad van de regering en het parlement op het terrein van participatie van burgers en stabiliteit van de samenleving.

De RMO werkt aan nieuwe concepten voor de aanpak van sociale vraagstukken. De raad bestaat uit onafhankelijke kroonleden; de heer mr. S. Harchaoui (voorzitter), de heer drs. B.J. Drenth, de heer prof. dr. P.H.A. Frissen, mevrouw drs. J.G. Manshanden MPA, de heer prof. dr. L.C.P.M. Meijs, mevrouw prof. dr. M.R.J.R.S. van San, mevrouw prof. dr. E.M. Sent en de heer prof. dr. M. de Winter. De heer dr. R. Janssens is algemeen secretaris van de raad.

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling
Parnassusplein 5
Postbus 16139
2500 BC Den Haag
Tel. 070 340 52 94
Fax 070 340 70 44
www.adviesorgaan-rmo.nl
rmo@adviesorgaan-rmo.nl
Zet-en Binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Basisontwerp: Christoph Noordzij, Collage, Wierum

© Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, Den Haag, 2011
Niets in deze uitgave mag worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, opgeslagen in een dataverwerkend systeem of uitgezonden in enige vorm door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welk wijze dan ook zonder toestemming van de RMO.

Inhoud

Belangrijkste bevindingen 5

Inleiding 5

1 Zorgen over toekomstige generaties en sociale daling 6

2 Relaties tussen opleidingsniveaus 7

3 Maatschappelijke waardering van opleiding 9

4 Opleidingsniveaus en politiek 11

Bijlage: Onderzoeksverantwoording 14

Belangrijkste bevindingen

- Somberheid over toekomst: 73% van de ondervraagden denkt dat toekomstige generaties het slechter krijgen.
- 58% is bang dat hun kinderen het financieel slechter krijgen dan zij zelf. Lageropgeleiden (67%) maken zich meer zorgen dan hogeropgeleiden (45%).
- 59% geeft aan dat mensen met verschillende opleidingsniveaus steeds minder contact met elkaar hebben en 86% zou het problematisch vinden als hoger- en lageropgeleiden langs elkaar heen leven.
- Van de lageropgeleiden voelt 31% zich meer verbonden met mensen met hetzelfde opleidingsniveau dan met mensen met een hoger opleidingsniveau. Van de hogeropgeleiden voelt 47% zich meer verbonden met mensen met hetzelfde opleidingsniveau dan met mensen met een lager opleidingsniveau.
- 75% van de lageropgeleiden vindt de landelijke politiek te ingewikkeld om te begrijpen. Van de hogeropgeleiden is dat slechts 24%.
- Van alle ondervraagden vindt 68% dat de mening van hogeropgeleiden te veel doorklinkt in de politiek. Lager- (79%) en middelbaar opgeleiden (73%) zijn deze mening vaker toegedaan dan hogeropgeleiden (46%).

Inleiding

In de toekomst is sociale stijging geen vanzelfsprekendheid. Dat concludeert de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) in zijn advies *Nieuwe ronde, nieuwe kansen. Sociale stijging en daling in perspectief*.

Nederland kent een jarenlange trend van sociale stijging. Vooral via het onderwijs is veel bereikt. Inmiddels is meer dan 30% van de Nederlandse bevolking hoger opgeleid. En het opleidingsniveau stijgt nog steeds. Ook de invloed van het ouderlijk milieu op de maatschappelijke positie van kinderen verminderde. De samenleving werd steeds opener en iedereen kan zijn eigen talent via het breed toegankelijke onderwijs verzilveren.

De RMO constateert dat er in het proces naar een open samenleving, nieuwe barrières ontstaan die stijging bemoeilijken. Voorbeelden hiervan zijn padafhankelijkheid, indirecte overerving van posities, en sociale daling. Bovendien wordt het opleidingsniveau een belangrijke sociale scheidslijn in de samenleving. De RMO stelt in zijn advies dat deze ontwikkelingen het perspectief op vooruitgang ondermijnen en onzekerheid veroorzaken over de eigen positie en die van toekomstige generaties.

In het kader van zijn advies heeft de RMO onderzoeksinstituut TNS NIPO gevraagd om een opinieonderzoek uit te voeren. In hoeverre maken mensen zich zorgen over de toekomst van volgende generaties en van hun eigen kinderen? Hoe kijken ze aan tegen opleidingsverschillen? En: klinkt het geluid van lageropgeleiden wel goed genoeg door in de politiek? Deze notitie biedt een overzicht van de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek. Er is achtereenvolgens aandacht voor de zorgen die mensen hebben over sociale daling (§1), de tegenstelling tussen mensen met een verschillend opleidingsniveau (§2), de waardering die er in onze maatschappij is voor opleiding en praktijkkennis (§3), opleidingsverschillen in de politiek (§4). In de bijlage staat de onderzoeksverantwoording inclusief alle antwoorden op de gestelde vragen.

1 Zorgen over toekomstige generaties en sociale daling

In hoeverre maken mensen zich zorgen over toekomstige generaties in het algemeen en over de positie van hun kinderen in het bijzonder? Het antwoord op de eerste stelling in tabel 1 maakt duidelijk dat er somberheid heerst over de toekomst van volgende generaties, het geloof dat alles beter wordt lijkt weg. 73% van de Nederlanders is bang dat toekomstige generaties het slechter krijgen. Lageropgeleiden zijn het meest somber: 80% van hen denkt dat toekomstige generaties het slechter krijgen, onder hogeropgeleiden is dat 60%.

De vraag naar toekomstige generaties is heel algemeen: de cijfers laten zien dat mensen zich zorgen maken, maar niet waarom zij denken dat toekomstige generaties het slechter zullen krijgen of op welke gebied zij het slechter zullen krijgen. Om na te gaan in hoeverre mensen zich zorgen maken over een sociale daling van hun kinderen op financieel gebied is gevraagd aan mensen tot 40 zonder kinderen en aan ouders met een jongste kind van hoogstens 17 of zij bang zijn dat hun kinderen het financieel slechter krijgen dan zij. 58% van hen denkt dat dit inderdaad het geval zal zijn. Ook laten de uitkomsten zien dat lageropgeleiden zich de meeste zorgen maken: 67% is bang dat hun kinderen het slechter krijgen dan zij tegenover 45% van de hogeropgeleiden (en 62% van de mensen met een middelbare opleiding).¹

Tabel 1

Zorgen over sociale daling naar opleidingsniveau, 2011, bevolking 18+ (in %^a)

	allen	Opleidingsniveau		
		lager	midden	hoger
Ik ben bang dat toekomstige generaties het slechter krijgen dan wij				
- helemaal/tamelijk mee eens	73	80	75	60
- helemaal/tamelijk mee oneens	22	14	20	37
Alleen respondenten met een jongste kind van hoogstens 17 en respondenten van hoogstens 40 zonder kinderen:				
Ik ben bang dat mijn kinderen het financieel slechter krijgen dan ik				
- helemaal/tamelijk mee eens	58	67	62	45
- helemaal/tamelijk mee oneens	30	15	27	45
Ik zou het niet erg vinden als mijn kind of kinderen een lager opleidingsniveau hebben dan ik zelf				
- helemaal/tamelijk mee eens	51	49	48	57
- helemaal/tamelijk mee oneens	44	45	47	38

a. Cijfers tellen met de categorie 'weet niet' op tot 100%.

Bron: RMO/NIPO 2011 (bewerking: SCP)

Uit eerder onderzoek is gebleken dat we afscheid moeten nemen van het idee dat kinderen een hogere opleiding zullen hebben dan hun ouders. Waren we in het verleden gewend dat nieuwe generaties gemiddeld hoger opgeleid zouden zijn dan oude generaties, in de toekomst zal dat niet meer zo zijn. Op dit moment zien we al dat jongens gemiddeld niet meer hoger opgeleid zullen zijn dan hun vaders.² Aan mensen met kinderen onder de 18 of mensen die nog geen kinderen hebben is in dit onderzoek gevraagd of zij het erg zouden vinden als hun kinderen een lager opleidingsniveau zouden hebben dan zichzelf. 44% van deze mensen zou het erg vinden als zijn of haar kinderen een lager opleidingsniveau zouden hebben, voor 51% zou dat geen probleem zijn.

2 Relaties tussen opleidingsniveaus

De RMO constateert in zijn advies dat de voornaamste motor voor sociale stijging, het onderwijs, leidt tot een nieuwe scheidslijn in de samenleving op basis van opleidingsniveau. In tabel 2 is te zien hoe mensen met uiteenlopende opleidingsniveaus zelf tegen zo'n tegenstelling aankijken.

Uit eerder onderzoek blijkt dat mensen wel zien dat er verschillen zijn tussen mensen met een verschillend opleidingsniveau, maar dat die verschillen niet worden gezien als een conflict of maatschappelijke tegenstelling tussen opleidingsniveaus.³ Toch blijkt 59% van de Nederlanders het eens te zijn met de stelling dat mensen van verschillend opleidingsniveau steeds minder contact met elkaar hebben. Bijna iedereen (86%) zou zo'n verwijdering tussen de opleidingsniveaus problematisch vinden. Lageropgeleiden (66%) zien vaker dan hogeropgeleiden (53%) dat mensen van verschillende opleidingsniveaus minder contact met elkaar hebben. Lageropgeleiden zijn ook iets uitgesprokener over de stelling dat het problematisch is als hoger en lageropgeleiden langs elkaar heen leven (51% helemaal eens, versus 40% onder middelbaar opgeleiden, 36% onder hogeropgeleiden. Gegevens niet in tabel).

Tabel 2

Percepties en waardering van opleidingstegenstellingen naar opleidingsniveau, 2011, bevolking 18+ (in %^a)

	allen	Opleidingsniveau		
		lager	midden	hoger
In onze maatschappij hebben mensen van verschillende opleidingsniveaus steeds minder contact met elkaar				
– helemaal/tamelijk mee eens	59	66	58	53
– helemaal/tamelijk mee oneens	32	24	33	42
Ik zou het problematisch vinden als hoger en lageropgeleiden langs elkaar heen leven				
– helemaal/tamelijk mee eens	86	87	88	83
– helemaal/tamelijk mee oneens	11	9	10	15
Ik voel me meer verbonden met mensen die hetzelfde opleidingsniveau hebben dan met mensen met een <i>hogere</i> opleidingsniveau ^b				
– helemaal/tamelijk mee eens	24	31	24	15
– helemaal/tamelijk mee oneens	68	56	70	82
Ik voel me meer verbonden met mensen die hetzelfde opleidingsniveau hebben dan met mensen met een <i>lager</i> opleidingsniveau ^b				
– helemaal/tamelijk mee eens	24	13	18	47
– helemaal/tamelijk mee oneens	72	79	78	52

a. Cijfers tellen met de categorie 'weet niet' op tot 100%.

b. Vraag gesteld aan de helft van de respondenten.

Bron: RMO/NIPO 2011 (bewerking: SCP)

Een aanwijzing voor mogelijke maatschappelijke tegenstellingen tussen opleidingsniveaus is de mate waarin mensen zich verbonden voelen met mensen met het zelfde opleidingsniveau en minder verbonden voelen met mensen met een ander opleidingsniveau. Dat blijkt

maar voor een deel van de mensen het geval te zijn. 31% van de lageropgeleiden voelt zich meer verbonden met mensen met hetzelfde opleidingsniveau dan met mensen met een hoger opleidingsniveau. Hogeropgeleiden voelen zich vaker verbonden met mensen van hetzelfde opleidingsniveau: 47% voelt zich meer verbonden met mensen van hetzelfde opleidingsniveau dan met mensen met een lager opleidingsniveau. De meerderheid van de lager- en hogeropgeleiden is het niet met de stelling eens en voelt zich niet meer verbonden met mensen van het eigen opleidingsniveau.

In het onderzoek is mensen gevraagd om hun antwoord op deze stellingen toe te lichten. Waarom voelen zij zich wel of juist niet meer verbonden met mensen van hetzelfde opleidingsniveau?

Het meest genoemde argument van lager- en middelbaar opgeleiden, is dat zij vinden dat hogeropgeleiden neerkijken op mensen met een lagere opleiding.

“Mensen met een hogere opleiding kijken op mij neer.”

“Ik vind mensen met een hoger opleidingsniveau soms niet te begrijpen en soms neerbuigend.”

Enkelens leggen de oorzaak bij zichzelf en zeggen dat ze zich minder op hun gemak voelen bij hogeropgeleiden. Anderen constateren dat er verschillen zijn tussen lager- en hogeropgeleiden, waardoor je niet altijd op één lijn zit. Het is dan gemakkelijker om met mensen van hetzelfde opleidingsniveau te praten.

“Dan voel ik mij meer op mijn gemak.”

“Met hogeropgeleiden zijn gesprekken wat lastiger aangezien ze vaak over kennis beschikken die lageropgeleiden niet hebben.”

“Mensen van gelijk niveau zijn betere gesprekspartners.”

Hogeropgeleiden die zich meer verbonden voelen met mensen met hetzelfde dan met een lager opleidingsniveau beargumenteren dat door te wijzen op gezamenlijke interesses en een gelijk gespreksniveau waardoor het gemakkelijk is om te communiceren.

“Zelfde ideeën en aandachtsgebieden.”

“Gelijkwaardig niveau.”

“Door het verschil in opleidingsniveau betekent het dat mensen die veel lager opgeleid zijn mij niet begrijpen in mijn belevingswereld (van academisch opgeleid). Dit leidt er automatisch toe dat je (onbewust vaak) toch meer met mensen opgaat die een opleidingsniveau hebben van mbo+.”

De meeste Nederlanders voelen zich echter niet meer verbonden met mensen met hetzelfde opleidingsniveau. In de toelichtingen zien we vier typen antwoorden terug. In de eerste plaats zeggen mensen dat iedereen gelijk is, ongeacht je opleidingsniveau.

“Omdat iedereen elkaar moet accepteren. Dus ook als gelijken zien.” (lageropgeleide)

“We zijn allemaal gelijk, ongeacht je opleiding.” (lageropgeleide)

“Ieder mens is gelijk ongeacht hoe of wat.” (middelbaar opgeleide).

Deze mensen vinden opleidingsniveau geen relevant criterium wanneer je het hebt over verbondenheid, sommigen vinden de vraag zelfs vreemd:

“Waarom zou ik niet om kunnen gaan met mensen met een hoger opleidingsniveau? Mijn kinderen hebben ook meer onderwijs genoten dan ik maar daarom ga ik wel met ze om ... Rare opmerking vind ik dat.” (lageropgeleide)

In de tweede plaats geven de respondenten aan dat het bij een gevoel van verbondenheid niet gaat om iemands opleidingsniveau, maar om zijn persoon.

“Ik voel me verbonden met mensen die dezelfde waarden hebben, maar zij kunnen een verschillend opleidingsniveau hebben” (lageropgeleide)

“Een behaald (hoger) opleidingsniveau is niet alleszeggend over de ‘mens’ zelf!” (lageropgeleide)

“Het zich verbonden voelen met iemand heeft niets met opleidingsniveau te maken” (middelbaar opgeleide)

“Opleidingsniveau zegt niet alles...” (hogeropgeleide)

“Het is de emotionele intelligentie die er toe doet, niet het IQ” (hogeropgeleide)

Een toelichting die hierbij aansluit is dat verbondenheid niet voortkomt uit opleidingsniveau, maar uit gedeelde interesses.

“Verbondenheid met iemand heeft niet altijd te maken met opleiding maar meer met interesses.” (lageropgeleide)

“Om mij verbonden te voelen met een persoon hoeven wij niet hetzelfde opleidingsniveau te delen; als je als mens bepaalde waarden en/of interesses deelt heeft dat niet per se te maken met het niveau van die persoon.” (middelbaar opgeleide)

“Opleidingsniveau is niet zo belangrijk. Wel de interesse van andere mensen.” (hogeropgeleide)

In de vierde plaats wijzen mensen op de dagelijkse praktijk: op het werk of in hun vriendenkring komen ze mensen tegen met verschillende opleidingsniveaus en met allebei die groepen kunnen ze goed overweg.

“Genoeg van mijn vrienden hebben verder gestudeerd en ik niet.” (lageropgeleide)

“Er zijn mensen in mijn omgeving die hoger opgeleid zijn dan ik, maar waar ik het heel goed mee kan vinden.” (lageropgeleide)

“Ik werk samen met mensen met een lagere opleiding en daar kan ik het prima mee vinden.” (hogeropgeleide)

De meeste mensen zeggen zich *niet* sterker verbonden te voelen met mensen van hun eigen opleidingsniveau. Zij vinden opleidingsniveau geen relevant criterium: iedereen is in principe gelijk en je voelt je verbonden met mensen vanwege hun persoonlijkheid, waarden en interesses. Dat zijn ook de belangrijkste factoren die naar voren komen als redenen die anderen aangeven waarom ze zich *wel* meer verbonden voelen met mensen van hun eigen opleidingsniveau. Voor een deel van de lageropgeleiden komt daar nog bij dat ze vinden dat hogeropgeleiden neerbuigend doen.

3 Maatschappelijke waardering van opleiding

83% van de Nederlanders is het eens met de stelling dat er in onze maatschappij teveel waarde gehecht wordt aan diploma's en te weinig aan ervaring en praktijkkennis (zie tabel 3).

Hogeropgeleiden zijn het hiermee iets minder vaak eens, maar nog steeds steunt 70% van hen deze stelling. De stelling 'hoe hoger je opleidingsniveau, hoe meer je er toe doet in deze maatschappij' kan op minder instemming rekenen: 59% is het hiermee eens. Ook hier laten de cijfers zien dat de hogeropgeleiden minder vaak met deze uitspraak instemmen: 49% is het eens en eveneens 49% is het met de stelling oneens.

Tabel 3

Waardering van opleiding naar opleidingsniveau, 2011, bevolking 18+ (in %^a)

	Opleidingsniveau			
	allen	lager	midden	hoger
In onze maatschappij wordt er teveel waarde gehecht aan diploma's en te weinig aan ervaring en praktijkkennis				
- helemaal/tamelijk mee eens	83	89	88	70
- helemaal/tamelijk mee oneens	14	7	10	28
Hoe hoger je opleidingsniveau, hoe meer je er toe doet in deze maatschappij				
- helemaal/tamelijk mee eens	59	64	61	49
- helemaal/tamelijk mee oneens	37	30	35	49
In Nederland wordt te weinig geïnvesteerd in de ontwikkeling van 50 plussers ^b				
- helemaal/tamelijk mee eens	64	72	63	57
- helemaal/tamelijk mee oneens	16	9	16	24

a. Cijfers tellen met de categorie 'weet niet' op tot 100%.

b. N.B. 20% van de respondenten kon deze stelling niet beantwoorden en vulde 'weet niet' in.

Bron: RMO/NIPO 2011 (bewerking: SCP)

Om mee te kunnen blijven doen op de arbeidsmarkt is het belangrijk dat mensen een leven lang kansen krijgen om zich te ontwikkelen, zo constateert de RMO in zijn advies. 64% van de Nederlanders is het hiermee eens. Lageropgeleiden (72%) en 55-plussers (75%, zie tabel 4) hechten de meeste waarde aan het investeren in de ontwikkeling van 50-plussers. Hogeropgeleiden jongeren zijn het vaker met deze stelling oneens (gegevens niet in tabel).

Tabel 4

Investeren in ontwikkeling van 50 plussers naar leeftijd, 2011, bevolking 18+ (in percentages^a)

	allen	Leeftijd		
		18-34	35-54	55+
In Nederland wordt te weinig geïnvesteerd in de ontwikkeling van 50 plussers				
- helemaal/tamelijk mee eens	64	50	65	75
- helemaal/tamelijk mee oneens	16	22	15	12

a. Cijfers tellen met de categorie 'weet niet' op tot 100%.

Bron: RMO/NIPO 2011 (bewerking: SCP)

4 Opleidingsniveaus en politiek

Hoe kijkt men aan tegen de doorwerking van opleidingsverschillen in de politiek? De afgelopen jaren is er veel discussie geweest over de kloof tussen de (landelijke) politiek en vooral lageropgeleide bevolkingsgroepen en is er in onderzoek aandacht besteed aan de oververtegenwoordiging van hogeropgeleiden in politieke gremia en aan de grote verschillen tussen lager- en hogeropgeleiden in opvattingen over maatschappelijke kwesties en de politiek.⁴ Nieuw zijn deze verschijnselen niet, maar ze zijn de afgelopen jaren door manifestaties van politieke onvrede en het optreden van nieuwe populistische partijen wel extra relevant geworden.

In de enquête komt een groot verschil in opleidingsniveaus naar voren bij de vraag of men de landelijke politiek kan begrijpen. Van alle ondervraagden stemt 52% in met de stelling 'De landelijke politiek is voor mij te ingewikkeld om te begrijpen' (46% wijst de stelling af). Van de lageropgeleiden vindt 75% de landelijke politiek te ingewikkeld, van de hogeropgeleiden slechts 24%. Mensen met een middelbare opleiding zitten hier tussenin.⁵

Wat in onderzoek tot nu toe weinig aandacht heeft gekregen is in hoeverre burgers de ongelijke vertegenwoordiging van mensen met verschillend opleidingsniveau in de politiek een probleem vindt. Daarvoor zijn twee stellingen voorgelegd, elk aan de helft van de ondervraagden.

In de ene helft stemt 68% in met de stelling 'De mening van hogeropgeleiden klinkt te veel door in de politiek', in de andere helft 58% met de stelling 'De mening van lageropgeleiden klinkt te weinig door in de politiek'. In beide gevallen ziet dus een meerderheid hier een probleem. Waarom de oververtegenwoordiging van hogeropgeleiden vaker als probleem wordt gezien dan de ondervertegenwoordiging van lageropgeleiden, kunnen is lastig te zeggen. Dat is een vraag voor vervolgonderzoek.

Een groot deel van de lager- (79%) en middelbaar opgeleiden (73%) vindt dat de mening van hogeropgeleiden teveel doorklinkt in de politiek. Hogeropgeleiden zijn het aanzienlijk minder vaak met deze stelling eens (46%). Bij de stelling dat de mening van lageropgeleiden te weinig doorklinkt zijn de verschillen tussen de opleidingsniveaus groter: 75% van de lageropgeleiden is het hiermee eens, tegenover 57% van de middelbaar opgeleiden en 38% van de hogeropgeleiden.

Dat de mening van hogeropgeleiden te veel doorklinkt in de politiek kan niet direct worden opgevat als een pleidooi voor minder hoogopgeleide politici. Uit eerder onderzoek blijkt dat kennis en deskundigheid van politici juist belangrijke criteria zijn om politici te beoordelen.⁶ Wel vinden veel lageropgeleiden dat politici niet goed weten wat er speelt en vinden dat politici hun taal niet spreken.⁷

Tabel 5

Politiek zelfvertrouwen en opleidingsverschillen in de politiek naar opleidingsniveau, 2011, bevolking 18+ (in %^a)

	Opleidingsniveau			
	allen	lager	midden	hoger
De landelijke politiek is voor mij te ingewikkeld om te begrijpen				
- helemaal/tamelijk mee eens	52	75	51	24
- helemaal/tamelijk mee oneens	46	22	48	74
De mening van hogeropgeleiden klinkt te veel door in de politiek				
- helemaal/tamelijk mee eens	68	79	73	46
- helemaal/tamelijk mee oneens	18	5	13	44
De mening van lageropgeleiden klinkt te weinig door in de politiek				
- helemaal/tamelijk mee eens	58	75	56	38
- helemaal/tamelijk mee oneens	30	10	29	54

a. Cijfers tellen met de categorie 'weet niet' op tot 100%.

b. Deze vraag is gesteld aan de helft van de respondenten.

Bron: RMO/NIPO 2011 (bewerking: SCP)

Noten

- Gezien de gemiddeld financieel zwakkere positie van lageropgeleiden is het begrijpelijk dat zij banger zijn voor een daling van hun kinderen. Aan de andere kant is de mogelijkheid voor daling groter naarmate het eigen inkomen hoger is en zou daarom eerder een grotere angst bij hogeropgeleiden te verwachten zijn. Dat juist 'kwetsbare groepen' zich meer zorgen maken, betekent misschien vooral dat die mensen denken dat hun kinderen het moeilijker krijgen als ze in dezelfde positie blijven, bijvoorbeeld omdat het nu moeilijker is om van één salaris rond te komen.
- Zie Lex Herweijer, Generaties in het onderwijs en op de arbeidsmarkt, in: A. van den Broek, R. Bronneman-Helmers en V. Veldheer (red.), *Wisseling van de wacht: generaties in Nederland. Sociaal en Cultureel Rapport 2010* (Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2010, pp. 275-296) en Jochem Tolsma en Maarten Wolbers, *Naar een open samenleving? Recente ontwikkelingen in sociale stijging en daling in Nederland*, (Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling 2010).
- 61% van de mensen ziet een grote tegenstelling tussen lager- en hogeropgeleiden, maar die tegenstelling wordt eerder ervaren als een verschil dan als een spanning of conflict, zie Paul Dekker, Josje den Ridder en Irene de Goede, *Continu Onderzoek Burgerperspectieven kwartaalbericht 2010|1* (Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2010).
- Zie o.a. Mark Bovens en Anchrit Wille, *Diplomademocratie: Over de spanning tussen meritocratie en democratie*. (Amsterdam: Bert Bakker 2011) en de analyses van het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) in Paul Dekker, Tom van der Meer, Peggy Schyns en Eefje Steenvoorden, *Crisis in Aantocht* (Den Haag: SCP 2009) en Paul Dekker en Josje den Ridder (red.), *Stemming onbestemd* (Den Haag: SCP 2011). We zullen hier later dit jaar verder op ingaan in de SCP-publicatie *Sociale staat van Nederland 2011* en COB-vervolgonderzoek.
- Instemming met de stelling kan betekenen dat men het eigen begrip tekort vindt schieten, maar ook dat men de politiek nodeloos ingewikkeld vindt. Dat laatste wordt vaak naar

voren gebracht in focusgroepen van ons Continu onderzoek Burgerperspectieven. In de enquêtes van dat onderzoek gaan we ook na hoe moeilijk men de politiek vindt. In het eerste kwartaal van 2011 antwoordde 26% van de ondervraagden '(heel erg) moeilijk' op de vraag 'Hoe moeilijk of makkelijk vindt u in het algemeen om te begrijpen wat er inde landelijke politiek gebeurt?' Onder lageropgeleiden was dat 40%, onder middelbaar opgeleiden 24% en onder hogeropgeleiden 16%.

- 6 Eefje Steenvoorden, Tom van der Meer en Paul Dekker, *Continu Onderzoek Burgerperspectieven kwartaalbericht 2009*3 (Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2009, p. 25).
- 7 Josje den Ridder, Lonneke van Noije en Eefje Steenvoorden, *Continu Onderzoek Burgerperspectieven kwartaalbericht 2010*3 (Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2010, p. 18).

Bijlage: Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek is uitgevoerd door TNS NIPO in opdracht van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Het veldwerk vond plaats van 7 tot en met 11 april 2011 en is online uitgevoerd via CAWI (Computer Assisted Web Interviewing). Voor het onderzoek is uit de respondentendatabase van TNS NIPO (TNS Nipobase) een representatieve steekproef getrokken van personen van 18 jaar en ouder. De steekproef is representatief qua geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte, gezinscyclus, regio (Nielsen district) en stemgedrag bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 9 juni 2010. De steekproef bestond uit 1350 personen en daarvan hebben er 1055 de vragenlijst ingevuld (dat is een respons van 78%, maar deze is niet te vergelijken met de respons in een 'verse steekproef' aangezien het in de TNS Nipobase gaat om mensen die zich eerder bereid hebben verklaard om mee te doen aan enquêtes). De resultaten zijn herwogen op geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte, gezinscyclus, regio en stemgedrag om de representativiteit van de steekproef te herstellen.

Indeling opleidingsniveaus

Wanneer er in deze notitie wordt gesproken over opleidingsniveau gaat het om de hoogst voltooide opleiding. Daarbij werd een driedeling gehanteerd:

- 1 lager: geen onderwijs/basisonderwijs; LBO/VBO/VMBO; MAVO, VMBO (34% van de respondenten)
- 2 midden: MBO; HAVO, VWO, propedeuse (40% van de respondenten)
- 3 hoger: HBO/wo bachelor, wo doctoraal of master (26% van de respondenten)

Overzicht van vragen en antwoorden

Het onderzoek bestaat in totaal uit 11 vragen. Zeven vragen zijn voorgelegd aan alle respondenten, vier aan de helft van de respondenten. Twee vragen over sociale daling van de eigen kinderen zijn alleen voorgelegd aan mensen van wie het jongste kind 17 jaar of jonger is of mensen jonger dan 40 die nog geen kinderen hebben. In tabel 6 staat een overzicht van de vragen en antwoorden. Aan het gegevensbestand zijn persoons- en achtergrondkenmerken uit de TNS Nipobase toegevoegd.

Tabel 6

Stellingen in RMO/NIPO onderzoek naar sociale stijging en opleidingsniveau, 2011, bevolking 18+ (in %^a)

	helemaal mee eens	tamelijk mee eens	tamelijk mee oneens	helemaal mee oneens	geen mening
Stellingen voorgelegd aan alle respondenten					
(N = 1055)					
De landelijke politiek is voor mij te ingewikkeld om te begrijpen	12	40	31	15	2
Ik ben bang dat toekomstige generaties het slechter krijgen dan wij	21	51	19	3	5
In onze maatschappij hebben mensen van verschillende opleidingsniveaus steeds minder contact met elkaar	14	45	28	4	8
Ik zou het problematisch vinden als hoger en lageropgeleiden langs elkaar heen leven	43	43	9	2	3
In onze maatschappij wordt er teveel waarde gehecht aan diploma's en te weinig aan ervaring en praktijkkennis	35	48	12	2	3
Hoe hoger je opleidingsniveau, hoe meer je er toe doet in deze maatschappij	18	41	27	10	4
In Nederland wordt te weinig geïnvesteerd in de ontwikkeling van 50 plussers	22	43	14	2	20
Stellingen voorgelegd aan respondenten van hoogstens 40 of met een jongste kind van hoogstens 17					
(N = 493)					
Ik ben bang dat mijn kinderen het financieel slechter krijgen dan ik	18	40	26	4	12
Ik zou het niet erg vinden als mijn kind of kinderen een lager opleidingsniveau hebben dan ik zelf	18	34	29	15	5
Stellingen voorgelegd aan de helft van de respondenten (N = 524-531)					
Ik voel me meer verbonden met mensen die hetzelfde opleidingsniveau hebben dan met mensen met een hoger opleidingsniveau	5	19	40	28	8
Ik voel me meer verbonden met mensen die hetzelfde opleidingsniveau hebben dan met mensen met een lager opleidingsniveau	5	19	36	36	5
De mening van hogeropgeleiden klinkt te veel door in de politiek	28	40	15	3	14
De mening van lageropgeleiden klinkt te weinig door in de politiek	23	35	22	8	13

Bron: RMO/NIPO 2011 (bewerking: SCP)

